

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСТАВЛЕННЯ ЖІНКИ В РІЗНИХ ФОРМАХ ШЛЮБУ

К.О. Бабенко

Херсонський державний університет, truskaterina@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент І.Р. Крупник

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві психологи стурбовані масштабом і глибиною кризових явищ у сфері розвитку покоління, що підростає. У сучасних умовах розвитку необхідні нові наукові підходи до розв'язання проблем людини в багатьох сферах суспільного життя. Адже ми живемо в інформаційному суспільстві, коли бурхливі зміни здійснюються за відносно короткий час. Актуальність проблеми дослідження пов'язана зі змінами, що відбувалися протягом усього ХХ століття в сфері шлюбно-сімейних відносин. Вивченню альтернативних форм сімейно-шлюбних стосунків присвятили увагу такі українські науковці, як І.О. Курило, Н.В. Лавриненко, Г.І. Онищенко, І.М. Прибиткова, Л.І. Слюсар, Л.В. Чуйко, Ю.М. Якубова та ін. Трансформації форм сімейно-шлюбних стосунків фіксують і російські науковці (Т. Богданова, Т. Гурко, І. Кон, А. Кльоцин, А. Михеєва, А. Щукіна). У вітчизняній психології проблема концепції самосвідомості особистості розглядалась: Л.С. Виготським, І.С. Коном, О.Т. Соколовою, В.В. Століном, І.І. Чесноковою та ін.).

Метою статті є вивчення психологічних особливостей самоствавлення жінки у різних формах шлюбу.

Виклад основного матеріалу. Шлюб відноситься до таких явищ, яке завжди було стійким і масовим, також він є початком і «ядро сім'ї». Будучи особливим соціальним інститутом, шлюб – це соціально-регульована форма відносин між чоловіком і жінкою. У ньому встановлюються права і обов'язки по відношенню один до одного, про дітей і побуті. Сім'я, як мала соціальна група і найважливіша форма організації особистого побуту, полягає в подружньому союзі і родинних стосунках. У сучасному суспільстві є тенденція

розвитку різноманітних форм шлюбних відносин. Багато людей зараз не вважають за необхідне оформлювати офіційно свої відносини, а більше схильні до альтернативних форм влаштування особистого життя. Відбувається суттєва зміна ставлення до шлюбу не тільки у сучасному поколінні, а й наступних. Л.Б. Шнейдер визначає основні тенденції розвитку альтернативних форм шлюбу: 1. Самотність – це люди, які ніколи не перебували у шлюбі і свідомо вибрали існування в монаді. 2. Незареєстроване співжиття. Його часто називають «цивільний шлюб», але термінологічно це порівняння є невірним. Так як саме законний, юридично оформлений – це цивільний шлюб, що фіксує РАЦС. Люди, які схильні до незареєстрованого співжиття характеризуються більш ліберальними установками, високим ступенем андрогінності, меншою соціальною успішністю, меншою релігійністю. 3. Відкритий шлюб – негласний або озвучений договір про особисте життя, згідно з яким у партнерів є право мати інших партнерів, крім того, з яким вони перебувають у відносинах [3].

Однією з найважливіших детермінант саморозвитку та самореалізації людини є її ставлення до себе. Власне останнє є визначальним в оцінюванні індивідом навколишньої дійсності, у формуванні уявлень про світ і себе; забезпечує прогнозування своєї соціальної ефективності та ставлення з боку інших, впливає на процеси самоактуалізації, самовдосконалення, самореалізації [4; 5]. Ставлення людини до себе, її самоповага, віра у свої можливості є тим первинним благом, яке покладене в основу всіх людських прагнень та дій і яке необхідно враховувати у процесі побудови справедливого суспільства. У вітчизняній психології проблема самоствавлення розглядається в контексті структури процесів самосвідомості особистості. Кожен акт самосвідомості є свого роду взаємодією самопізнання і самоствавлення [6]. З одного боку, у процесі самопізнання на різних його рівнях виникає та формується самоствавлення, з іншого – самоствавлення, яке склалося в людини на певному етапі її розвитку, істотно впливає на весь процес самопізнання, визначаючи його специфіку, спрямованість, особистісне забарвлення. Визначаючи зміст поняття «задоволеність шлюбом», М.С. Мацковский вважає, що задоволеність –

це інтегральна характеристика і що вона складається з відносин кожного з подружжя до різних сторін їх життя і взаємодії, а також задоволеності кожного з подружжя характером дозвілля, умовами, розподілом ролей [2]. Задоволеність шлюбом є емоційно-оцінним ставленням подружжя до сім'ї і зв'язується з реалізацією в сімейно-шлюбних відносинах потреб в любові, спілкуванні, відкритості, домашньої підтримки, піклування; можливості саморозкриття, взаєморозуміння та ін. [1].

Для дослідження психологічних особливостей самоствавлення та задоволеності шлюбом було підібрано декілька методик, які дають змогу різнобічно дослідити об'єкт наукового дослідження, оскільки дозволяють виявити рівень самооцінки, особливості самоствавлення жінок у шлюбі та виявити рівень задоволеності ним. Вибірка дослідження складалась з 60 респондентів, жінок віком від 22 до 29, які знаходяться в різних формах шлюбу: 36 жінок знаходяться в зареєстрованому шлюбі, 20 – незареєстрованому, тобто співжиття з партнером, для порівняння результатів також є 4 особи в самотності. Дослідження проводилося в жовтні 2019 року та січні 2020 року. На наш погляд, самоствавлення особистості та самовідчуття в шлюбі й рівень задоволеності ним – це взаємопов'язані речі. Як жінка ставиться до свого шлюбу, так вона й буде себе відчувати та поводити у ньому. За Л.Б. Шнейдер було визначено основні форми шлюбу: самотність, незареєстроване співжиття та відкритий шлюб. Також задля більш детального дослідження самоствавлення, ми використали поняття «самооцінка», адже вважаємо, що це також взаємопов'язані терміни. Тому у дослідженні використовувалися наступні методики: Методика дослідження самоствавлення С.Р. Пантелєєв (МІС), Тест на задоволеність шлюбом (В.В. Столін, Т.Л. Романова, Г.П. Бутенко) та Тест «Експрес діагностика рівня самооцінки особистості.

За допомогою програми STATISTICA 11.0 були виявлені прямі кореляційні зв'язки між показниками у вибірці жінок у незареєстрованому шлюбі: шкала «Відкритість» низьких значень та благополучне відчуття у шлюбі ($r_s = 0,26$). Такий зв'язок говорить про те, що коли жінка стає відкритою до

інших, позитивною та доброю, у неї і в особистому житті буде зростати ця висока емоційна планка. Вона буде намагатися поділитися цією відкритістю, буде підтримувати партнера та допомагати йому. У такому випадку жінка відчуває себе пригніченою. Також прямий зв'язок є між шкалою «Самовпевненість» низьких значень та неблагополучні стосунки в шлюбі ($r_s = 0,17$). Коли у людини спостерігається незадоволеність собою та своїми можливостями, вона має сумніви у своєму майбутньому. Сім'я та партнер – це перші люди, які відчувають це. Підсумком стає те, що росте конфліктність, стосунки стають емоційно-нестабільні. Жінці важно відчувати себе впевнено та комфортно, особливо, якщо немає підтримки від близької людини. Шкала «Самоприйняття» та її високий полюс й благополучне ставлення в шлюбі також мають прямі кореляційні зв'язки ($r_s = 0,81$). Чим вище жінка приймає та любить себе, тим більш впевнено вона буде відчувати себе у шлюбі. Вона зможе реалізувати свої плани та мрії завдяки відчуттю легкості та впевненості не лише в собі, а й в партнері.

Прямі кореляційні зв'язки були виявлені між показниками у вибірці жінок у зареєстрованому шлюбі: високі показники за шкалою внутрішньої конфліктності та неблагополучні стосунки та самовідчуття в шлюбі ($r_s = 0,59$). Як і низька самовпевненість, внутрішні конфлікти впливають на створення гармонійних стосунків у шлюбі. Коли жінка має свої особистісні проблеми та не може їх вирішити, вона буде переносити ці конфлікти й на особисте життя, що веде за собою напружені стосунки та незадоволеність у шлюбі.

Також ми прослідкували прямі кореляційні зв'язки між рівнем самооцінки та самоставлення жінок, що знаходяться в певному виді шлюбу і визначили, у жінок, які зазначили, що вони самотні, ми спостерігаємо кореляцію між «середнім рівнем самооцінки» та шкалою «самовпевненість», що відповідає високому рівню ($r_s = 0,15$). Це свідчить про те, що такі жінки мають певні підстави щодо того, щоб бути впевненими у собі, знати собі ціну. Вони характеризуються здатністю до оцінки своїх дій та знають, як себе поводити в тій чи іншій ситуації; у жінок в нерезстрованому шлюбі спостерігається

кореляційний зв'язок між показниками «високий рівень самооцінки» та шкалою «Самоцінність» високої оцінки ($r_s = 0,91$). Результати свідчать про підтвердження того, що у таких жінок спостерігається любов до себе, власну цінність та розуміння своєї особистості; у жінок, що знаходяться у вільному союзі, ми дослідити зв'язок між «високим рівнем самооцінки» та шкалою «Дзеркальне «Я»» (високі значення) ($r_s = 0,63$). Такі досліджувані розуміють, що їх характер, особистісні якості можуть викликати у інших людей повагу, симпатію, розуміння. Як і зазначено раніше, такі люди мають дещо завищену самооцінку.

Висновки. Розглянувши теоретичні відомості зазначених понять, ми визначили, що шлюб – це форма тендерних міжособистісних взаємин, що є способом задоволення людиною групи шлюбних потреб. Також слід відзначити, що ставлення людини до себе, її самоповага, віра у свої можливості є тим первинним благом, яке покладене в основу всіх людських прагнень та дій і яке необхідно враховувати у процесі побудови справедливого суспільства. Загалом, проаналізувавши відповіді та кореляційний зв'язок, можна зробити висновок, що більшість жінок задоволені своїм шлюбом, почувають себе впевнено та стабільно, це ж підтверджує їх високий рівень самооцінки. Але є деякий відсоток тих, хто вже не бачить перспективу у подальших стосунках, вони мають негативний настрій щодо свого сімейного майбутнього.

Література:

1. Бази́ка Є. С. Взаємозв'язок задоволеності шлюбом з фактором рівня домагань. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2015. № 1. С. 24-29.
2. Клапішевська С. А. Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми задоволеності шлюбом. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2012. Вип. 17. С. 114-120.
3. Коваленко А. Життєві цінності подружжя як чинник задоволеності шлюбом. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*. 2016. Вип. 1. С. 59-62.
4. Крупник І.Р. Особливості уявлень дітей трудових мігрантів про майбутнє сімейне життя: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Херсон, 2015. 222 с.

5. Кулаков Р. С. Психологічні аспекти становлення самооцінки та рівня домагань як основних конструктів самосвідомості в процесі особистісного зростання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Психологія і педагогіка.* 2013. Вип. 25. С. 81-85.

6. Пілецька Л. С. Психологічні особливості самореалізації особистості в умовах шлюбу. *Теоретичні і прикладні проблеми психології.* 2015. № 3. С. 337-344.